

Marko Ljubešić

Slovenski jezik u kontekstu istarske višejezičnosti

---

objavljeno v:

Nataša Pirih Svetina, Ina Ferbežar (ur.): *Na stičišču svetov: slovenščina kot drugi in tuji jezik. Obdobja 41*. Ljubljana: Založba Univerze v Ljubljani, 2022.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-41/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2022.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

SLOVENSKI JEZIK U KONTEKSTU ISTARSKE VIŠEJEZIČNOSTI

Marko Ljubešić

Filozofski fakultet, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pulj
mljubestic@unipu.hr

DOI:10.4312/Obdobja.41.211-219

Istrski polotok, ki je danes znotraj Evropske unije, pripada trem državam: Hrvaški, Sloveniji in Italiji. Ob upoštevanju pomena medkulturne komunikacijske kompetence, ki je osnova za kakovostno sobivanje na posameznem področju, želi raziskava ugotoviti, v kolikšni meri je kurikulum hrvaškega izobraževalnega sistema usmerjen oz. odprt za usvajanje in znanje slovenskega jezika. V drugem delu prispevka so predstavljeni rezultati empirične raziskave o mnenjih in stališčih študentov hrvaškega jezika in književnosti ter razrednega pouka (kot bodočih učiteljev maternega jezika v osnovnih in srednjih šolah) o slovenskem jeziku in možnostih implementacije slovenskega jezika v hrvaški šolski sistem. Ob rezultatih raziskave je treba opozoriti tudi na pomen spoznavanja jezikov in kultur sosednjih narodov kot osnovnega pogoja za ustvarjanje zdravih odnosov v prihodnosti.

hrvaški šolski sistem, slovenski jezik, medkulturna komunikacijska kompetenca

The Istrian Peninsula, today within the European Union, is divided between three countries: Croatia, Slovenia, and Italy. Taking into account the importance of intercultural communication competence, which is the basis for quality coexistence in any field, this study examines the extent to which the curriculum of the Croatian education system focuses on and is open to learning Slovenian. The second part presents the findings of an empirical study of the opinions and views of students of Croatian language and literature and primary education (as future Croatian teachers in primary and secondary schools) regarding Slovenian and possibilities for introducing Slovenian into the Croatian school system. Considering the findings of our research, it is important to draw attention to the importance of learning about the languages and cultures of neighboring nations as a basic condition for building healthy relationships in the future.

Croatian school system, Slovenian, intercultural communication competence

1 Položaj slovenskoga jezika u Istarskoj županiji

Višestoljetna istarska multikulturalnost, na tragu suvremenih koncepcija europskoga društva, danas sve više prerasta u interkulturalnost gdje se jasno (u teoriji i praksi) razlikuje značenje tih dvaju termina. U tom kontekstu nameće se pitanje koliko zaista narodi koji žive jedni uz druge i u svakodnevnim su doticajima znaju jedni o drugima, koliko poznaju jezik onoga drugog, običaje, kulturu, povijest. Geografski gledajući Istru, iako malen, danas je to teritorij triju država – Hrvatske, Slovenije i Italije te je na njemu prisutno isto toliko školskih sustava. S ciljem

razvijanja međukulturnog dijaloga (Čebren 2019: 90) u sva se tri dijela pred nositelje odgojno-obrazovnih kurikulumu postavlja zahtjevno pitanje koliko su ti isti kurikulumi otvoreni upoznavanju nama najbližih. Teorijsko istraživanje u ovome dijelu rada zalazi prvenstveno u područje hrvatskoga nacionalnog kurikulumu u kojem je jedan od odgojno-obrazovnih ciljeva učenja: »razvijati jezično-kulturni identitet i međukulturnu kompetenciju, osjećaj pripadnosti i poštovanje prema vlastitom jezičnom identitetu, kulturi i tradiciji te uvažavati i poštovati druge jezične i kulturne zajednice i njihove vrijednosti« (Nacionalni kurikulum 2018: 39). Statutom Istarske županije zajamčeno je i pravo na dvojezičnost (Statut Istarske županije 2018: 5), čime je uz hrvatski jezik omogućena i uporaba talijanskoga jezika. Talijanski jezik također je prisutan kao izborni predmet u većini istarskih škola koji provode program na hrvatskom jeziku, čime je ostvaren preduvjet za interkulturalnu komunikacijsku kompetenciju u pogledu hrvatsko-talijanskih odnosa u Istri. Slovenski se jezik u Istarskoj županiji izvodi po modelu C, no u školskoj godini 2021./2022. nastavu Slovenskoga jezika i kulture pohađalo je svega 28 učenika osnovnih škola (19 učenika Osnovne škole Marije i Line iz Umaga te 9 učenika Osnovne škole Vazmoslava Gržalje iz Buzeta). Iako je idejno osmišljen predmet i u Gimnaziji Pula, on se već nekoliko školskih godina, zbog nedovoljnog interesa učenika, uopće ne izvodi.¹ I na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli svojevremeno je postojala mogućnost upisa kolegija koji je omogućavao studentima usvajanje osnova slovenskoga jezika i kulture, no i ta je mogućnost prije desetak godina ugašena. Na tom tragu, ako uzmemo u obzir činjenicu kako »interkulturalna kompetencija učitelja/nastavnika predstavlja osnovnu pretpostavku za stjecanje interkulturalne kompetentnosti učenika« (Piršl 2016: 162), lako je zaključiti da se u pogledu hrvatsko-slovenskih interkulturalnih odnosa u Istri ne može očekivati skorašnja promjena s obzirom na to da budući odgojno-obrazovni djelatnici još uvijek nemaju mogućnosti stjecanja osnovnih pretpostavki za sutrašnje kvalitetnije interkulturalno poučavanje. U više je navrata hrvatska metodička znanost upozoravala upravo na taj specifični problem, predlažući metodičke modele (Benjak 2001; Ljubešić 2009) i donoseći rezultate empirijskih istraživanja (Benjak, Ljubešić 2013), no još uvijek u kurikularnom smislu pomaka nije bilo, stoga je i ovome radu cilj prikazati važnost upoznavanja nama susjednih naroda, njihova jezika, kulture i običaja u kontekstu stjecanja interkulturalne kompetencije.

2 Empirijsko istraživanje: slovenski jezik u Istarskoj županiji

2.1 Problem istraživanja

Iz uvodnih je teorijskih istraživanja vidljiva nedostatna zastupljenost susjednog jezika (u ovom slučaju slovenskoga) u onim područjima (pograničnima, kao na primjer u Istarskoj županiji) gdje su jezici u neprestanom kontaktu. Empirijskim istraživanjem problematika nedovoljne zastupljenosti i nepoznavanja slovenskoga jezika u Istarskoj županiji nastoji se staviti u obzor promišljanja budućih odgojno-obrazovnih

¹ Istraživanje kvantitete zastupljenosti slovenskoga jezika u osnovnim i srednjim školama Istarske županije obavljeno je telefonskim putem s upravama škola u Istarskoj županiji u lipnju 2022. godine.

djelatnika u području materinskoga jezika (u ovom slučaju hrvatskoga). Polazeći od pretpostavke kako ćemo upoznavanjem nama susjednih jezika stvoriti preduvjete za bolji i kvalitetniji suživot u međugraničnim područjima, ovim se dijelom istraživanja nastojalo istražiti iskustva, ali i prepoznati interes budućih učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika za uključivanjem slovenskoga jezika u odgojno-obrazovni proces.

2.2 Ciljevi i zadaci istraživanja

Empirijsko istraživanje utemeljeno je na osnovama teorijskog istraživanja, a ima sljedeće ciljeve i zadatke:

- istražiti stav ispitanika o važnosti upoznavanja ključnih sastavnica susjednih naroda (jezik, kultura, književnost, običaji, povijest)
- utvrditi mišljenje ispitanika o pozitivnim čimbenicima interkulturalnog povezivanja
- ispitati stav o mogućnostima uključivanja slovenskog jezika na pojedine razine hrvatskoga odgojno-obrazovnog sustava
- istražiti mišljenja o društveno-političkim uvjetima zapostavljenog odnosa prema učenju slovenskoga jezika i kulture
- ispitati vlastita iskustva i mogućnosti poboljšanja položaja susjednih jezika u hrvatskom školskom sustavu.

2.3 Polazne hipoteze

Na temelju rezultata uvodnoga istraživanja u empirijsko istraživanje pošlo se od ovih polaznih hipoteza:

- ispitanici smatraju kako je poznavanje temeljnih sastavnica susjednih naroda (jezika, književnosti, povijesti, kulture, običaja) iznimno važno
- ispitanici su svjesni važnosti boljeg interkulturalnog povezivanja susjednih naroda
- među ispitanicima vlada mali interes za učenjem slovenskoga jezika, eventualno se on prepoznaje kroz fakultetsku razinu
- dominantni globalni jezici i opsežni kurikulum te političke okolnosti glavni su razlozi trenutačnoga položaja slovenskoga jezika u hrvatskome školskom sustavu
- mogućnosti implementacije slovenskoga jezika u odgojno-obrazovni sustav očituju se ponajprije u suvremenim koncepcijama nastave (filmovi, ekskurzije, kvalitetni radni materijali).

2.4 Ispitanici i instrument istraživanja

Empirijsko istraživanje obavljeno je na uzorku od 80 ispitanika – studenata 1. i 2. godine diplomskog studija hrvatskoga jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu te studenata 4. i 5. godine integriranog sveučilišnog učiteljskog studija na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. U istraživanju je sudjelovalo 100 % ispitanika ženskoga spola.

Za potrebe istraživanja sastavljen je poseban upitnik od ukupno 10 pitanja (otvorenog, zatvorenog i kombiniranog tipa). Istraživanje je obavljeno u svibnju 2022. godine. Ispitanici su odgovarali na licu mjesta koristeći papirnati upitnik. Kod pitanja zatvorenog tipa ispitanici su odgovarali na Likertovoj skali od 1 do 5.

2.5 Rezultati i diskusija

U istraživanje se krenulo pitanjem o materinskom jeziku, na kojem je 98,75 % ispitanika odgovorilo kako im je hrvatski materinski jezik, a 1,25 % ispitanika navelo je kako im je albanski materinski jezik.

Na drugome pitanju istražilo se jesu li ispitanici tijekom školovanja imali prilike učiti slovenski jezik, na što je svega 2,5 % ispitanika odgovorilo pozitivno, odnosno u kombiniranom dijelu odgovora ispitanici su upisali kako je riječ o Erasmusovu programu razmjene studenata na kojem su ispitanici u oba slučaja sudjelovali.

Trećim pitanjem istražila su se mišljenja i stavovi ispitanika o potrebi, tijekom školovanja, upoznavanja ključnih sastavnica nama susjednih naroda kao što su jezik, kultura, književnost, običaji i povijest. Kako je kulturu susjednih naroda važno upoznati, smatra najviše ispitanika, slijede običaji, povijest te na četvrtom mjestu nalazimo jezik, a književnost je najmanje zastupljena (v. Tablicu 1). Osrednjom aritmetičkom sredinom s blagim otklonom k višim rezultatima Likertove skale djelomično potvrđujemo polaznu hipotezu o iznimnoj važnosti upoznavanja ključnih obilježja nama susjednih naroda. Može se pretpostaviti da se uzrok takvih rezultata krije u dugogodišnjim nastavnim programima koji su redovito zapostavljali tu komponentu odgojno-obrazovnog procesa, stoga su i ispitanici zbog stvorene barijere u tom pogledu osrednje se odlučivali na pojedinoj sastavnici.

Važnost upoznavanja ključnih obilježja nama susjednih naroda	Frekvencija (N)	Aritmetička sredina (M)
1) jezik	80	3,05
2) kultura	80	3,75
3) književnost	80	2,85
4) običaji	80	3,70
5) povijest	80	3,10

Tablica 1: Usvajanje tijekom školovanja osnovnih obilježja susjednih naroda

Na četvrtom pitanju istražilo se mišljenje ispitanika o pozitivnim učincima boljeg interkulturalnog povezivanja i upoznavanja nama susjednih naroda. Upravo je na ovome pitanju dobivena potvrda prošlog pitanja time što su odgovori ispitanika jasno pokazali kako su oni svjesni da bi boljim upoznavanjem naših susjeda uvelike pridonijeli najviše širenju naših svjetonazora, zatim većoj interakciji i suradnji te razbijanju stereotipa i predrasuda o drugima i drukčijima, a najmanje boljim odnosima među susjednim državama (v. Tablicu 2). Takvi visoki rezultati otvaraju mogućnost za postupnu implementaciju takvih sadržaja u nastavne kurikulume kako bi se sustavno otklonila početna prepreka u shvaćanju važnosti upoznavanja susjednih naroda.

Posljedice boljega poznavanja nama susjednih naroda	Frekvencija (N)	Aritmetička sredina (M)
1) razbijanje stereotipa i predrasuda o drugima i drukčijima	80	4,20
2) širenje naših svjetonazora	80	4,30
3) veća interakcija i suradnja	80	4,25
4) bolji odnosi među susjednim državama	80	3,90

Tablica 2: Pozitivne posljedice boljega poznavanja susjednih naroda

Sljedećim pitanjem istražilo se na kojoj razini ispitanici smatraju mogućim da se u odgojno-obrazovnom sustavu uključi predmet unutar kojega bi se sustavno upoznavao slovenski jezik i kulturu. Među ponuđenim odgovorima ispitanici su mogli zaokružiti sve razine hrvatskoga školskog sustava. Zanimljivo je da se najviše ispitanika odlučilo za fakultetsku razinu, nešto manje za razinu srednje škole, a najmanje se ispitanika odlučilo za više i niže razrede osnovne škole (v. Tablicu 3). Među polaznim hipotezama pretpostavljen je manji interes za učenjem slovenskoga jezika i kulture, odnosno kako se on može eventualno iskazati na fakultetskoj razini kroz izborne kolegije, što je ovakvim rezultatom i potvrđeno. Također, ovakav niski rezultat još jednom ukazuje kako među ispitanicima tijekom cjelokupnog odgojno-obrazovnog programa nije stvoren interes za boljim upoznavanjem susjednih naroda.

Uključivanje slovenskog jezika i kulture na pojedinim sastavnicama hrvatskog školskog sustava	Frekvencija (N)	Aritmetička sredina (M)
1) u osnovnoj školi (niži razredi)	80	1,45
2) u osnovnoj školi (viši razredi)	80	1,80
3) u srednjoj školi	80	2,70
4) na fakultetu (kao izborni kolegij)	80	3,40

Tablica 3: Mogućnost uključivanja nastavnog predmeta Slovenski jezik i kultura na pojedinim sastavnicama hrvatskoga odgojno-obrazovnog sustava

Šestim pitanjem istražilo se koliko su tijekom školovanja ispitanici imali prilike susretati se sa slovenskim književnicima. Na otvorenome pitanju ispitanici su mogli navesti do pet književnika koje su imali prilike upoznati tijekom školovanja. Ukupno je 37,50 % ispitanika na ovome pitanju upisalo nekog od slovenskih književnika. Tako je najviše ispitanika navelo kako se tijekom školovanja susrelo s likom i djelom France Prešerena (28,75 %), slijedi Ivan Cankar (7,50 %) i Stanko Vraz (5,00 %). Druge književnike ispitanici nisu navodili. Ovakvi poražavajući rezultati pokazuju nedovoljnu zastupljenost slovenske književnosti u hrvatskom školskom sustavu, pogotovo uzevši u obzir činjenicu kako su hrvatska i slovenska književnost tijekom

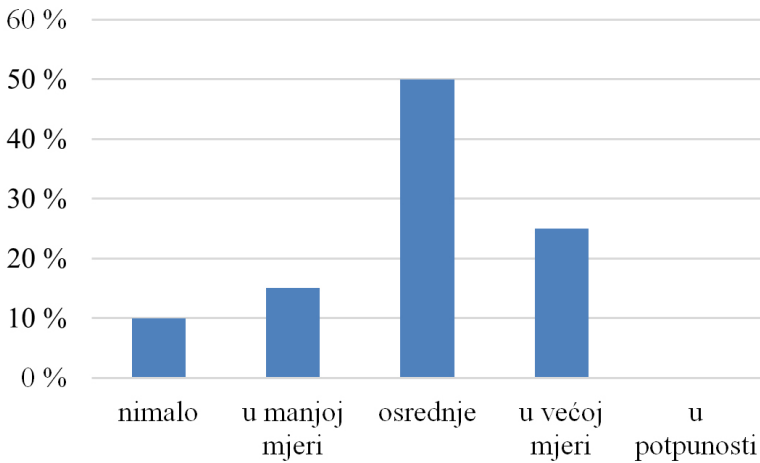
prošlosti bile u stalnim kontaktima, kako zbog političkih tako i zbog književnopoetskih uzroka.

Na sedmome se pitanju istražilo mišljenje ispitanika o uzroku zapostavljenog odnosa prema učenju slovenskog jezika i kulture. Među ponuđenim odgovorima ispitanicima se nudilo političke uzroke, opsežni kurikulum, dominaciju globalnih jezika te mogućnost kombiniranog odgovora, odnosno da oni sami upišu razlog ako smatraju da je to nešto izvan ponuđenih odgovora. Tako se najviše ispitanika odlučilo za dominantnost globalnih jezika, slijedi opsežni kurikulum, a politika je na trećem mjestu (v. Tablicu 4). Mali je broj ispitanika (15,00 %) naveo svoj odgovor na ovome pitanju, među kojima je najviše prisutna nezainteresiranost učenika ($F = 4$) te zanimljiviji sadržaji u nastavnom kurikulumu ($F = 2$). Takvi rezultati potvrdili su polaznu hipotezu kako upravo globalni jezici ne daju dovoljno prostora manjim jezicima, opsežni kurikulum ključni su u nezainteresiranosti ispitanika prema manjim jezicima, a politika je na posljednjem mjestu.

Uzroci zapostavljenog odnosa prema slovenskome jeziku i kulturi	Frekvencija (N)	Aritmetička sredina (M)
1) politika	80	2,95
2) opsežni kurikulum	80	3,55
3) dominantni globalni jezici	80	4,10

Tablica 4: Uzroci zapostavljenog odnosa prema slovenskom jeziku i kulturi

Osmim pitanjem istražilo se smatraju li ispitanici da bi učenje slovenskoga jezika bilo korisno hrvatskim učenicima. Najviše ispitanika (50,00 %) zaokružilo je kako bi hrvatski učenici imali osrednje koristi od učenja slovenskoga jezika, slijedi odgovor u većoj mjeri (25,00 %), u manjoj mjeri (15,00 %). Svega 10,00 % ispitanika smatra kako hrvatski učenici ne bi imali nimalo koristi od učenja slovenskoga jezika, a nitko od ispitanika nije zaokružio odgovor u potpunosti. Iako su rezultati odgovora ispitanika na ovome pitanju osrednji, na temelju otklona prema pozitivnoj strani grafikona može se zaključiti kako među ispitanicima vlada pozitivan stav prema važnosti učenja slovenskoga jezika kao nama susjednog jezika (v. Grafikon 1).

Grafikon 1: Korisnost učenja slovenskoga jezika

Na devetom pitanju istražilo se mišljenje ispitanika o oblicima koji bi, prema njihovom mišljenju, pomogli lakšem i zanimljivijem poučavanju slovenskoga jezika i kulture. Među ponuđenim odgovorima ispitanici su imali filmove (igrane, crtane, dokumentarne), zatim metodički dobro oblikovane udžbenike i ostale radne materijale te ekskurzije. I na ovome pitanju kombiniranog tipa ispitanici su mogli nadopisati ako smatraju kako postoji još nešto što bi moglo doprinijeti lakšem i kvalitetnijem savladavanju nastavnog predmeta. Analizom dobivenih rezultata zaključujemo kako se najviše ispitanika odlučilo za filmove, slijede ekskurzije, a na posljednjem mjestu dolaze dobro metodički oblikovani udžbenici i ostali radni materijali (v. Tablicu 5). Iz ovih je rezultata uočljivo da ispitanici kod učenja stranoga jezika ipak radije biraju suvremenu multimedijisku komponentu i ekskurzije u odnosu na klasične nastavne materijale kao što su udžbenici i ostali radni materijali prvenstveno namijenjeni tradicionalnijoj koncepciji nastave.

Oblici učenja koji bi mogli pomoći lakšem i zanimljivijem poučavanju slovenskoga jezika	Frekvencija (N)	Aritmetička sredina (M)
1) filmovi (igrani, crtani, dokumentarni)	80	4,45
2) metodički dobro oblikovani udžbenici i ostali radni materijali	80	3,35
3) ekskurzije	80	4,40

Tablica 5: Oblici učenja usmjereni k lakšem i zanimljivijem savladavanju slovenskoga jezika

Desetim je pitanjem ostavljena mogućnost ispitanicima da iznesu vlastita iskustva i predlože mogućnosti pomoću kojih bi se poboljšao položaj slovenskoga jezika

u odgojno-obrazovnom procesu Republike Hrvatske. U nastavku slijede neka od njihovih razmatranja:

- Slovenija je, kao i Italija, naša susjedna zemlja te bi bilo korisno kada bi bili u mogućnosti koristiti se slovenskim jezikom. Kako bi uvođenje nastavnog predmeta u školski sustav bilo još dodatno gomilanje već prenatrpanog programa, smatram kako bi učenje trebalo biti znatno slobodnije i provoditi se projektno, znači, razmjenom i gostovanjima hrvatskih učenika u slovenskim školama i obrnuto. Tada bi bilo znatno ležernije i svi bi to radije prihvatili.
- Smatram da bi odgojno-obrazovni sustav trebao više sažeti svoj opsežni kurikulum pa bi se tako dogodile razne mogućnosti učenja sadržaja koje bi učenici samostalno odabirali. Zasižno bi, kad bi postojala ponuda, netko odabrao i slovenski jezik.
- Nažalost, kroz čitavo moje školovanje mislim da smo svega u nekoliko navrata obrađivali djela slovenskih autora (Prešerena i Cankara) i to u prijevodu. Mislim da kad bi se ponudilo više takvih sadržaja, pogotovo suvremenih autora, i na izvornom jeziku, mnogi bi učenici bili zainteresirani za time.
- Bilo bi korisno da hrvatske škole zajedno sa slovenskim školama sudjeluju u raznim projektima kao i u zajedničkoj nastavi (primjer: skijanje u Sloveniji, ronjenje i istraživanje podmorja u Hrvatskoj). Bilo bi korisno i zanimljivo za obje strane, a i jezik bi se nesustavno savladao i stvorila bi se brojna prijateljstva.

Komentari ukazuju na razvijen pozitivan stav prema mogućnostima koje se nude u prekograničnoj suradnji i zajedničkim partnerskim projektima. Upravo na taj način omogućilo bi se učenicima s obje strane da savladavaju jezik konverzacijski, što bi zasižno bila korisna podloga za one koji će kasnije nastaviti svoje školovanje na drugoj strani.

3 Zaključak

Suvremeno doba, obilježeno globalizacijom i tehnologijom, u drugi je plan stavilo odnose među malim narodima. Iako smo do prije nekoliko desetljeća živjeli u zajedničkoj državi, danas jedni o drugima sve manje znamo i učimo. Uzroke takve situacije valja zasižno tražiti u našim (obostranim) nastojanjima da pripremimo mlade za tehnološku budućnost (koja je, usput rečeno, već s njima od najranije dobi) i nesmetanu komunikaciju neovisnu o geografskoj raslojenosti. Pritom nismo ni svjesni da iako najbliži, počinjemo se sve lošije poznavati. Kako bi se postojeće stanje okrenulo u pozitivnom smjeru, svi čimbenici odgojno-obrazovnog sustava (kreatori kurikuluma, a i politika uopće) moraju shvatiti važnost interkulturalne komunikacijske kompetencije koja prva otvara vrata u poznavanje Drugoga i Drukčijeg (u ovom slučaju nama najbližeg). To nužno ne znači još dodatno opterećenje ionako prenatrpanih odgojno-obrazovnih kurikuluma. Upravo usvajanja spoznaja o našim susjedima, njihovoj kulturi i jeziku, koja u konačnici najmanje trebaju biti sagledavana u kontekstu vrednovanja, a provedena u obzoru suvremene nastave (ekskurzije, zajednički projekti, razmjena), mogu pridonijeti da naši mladi sutra imaju otvorenije svjetonazore, veće mogućnosti snalaženja na tržištu i u konačnici da boljim poznavanjem svoje okoline bolje upoznaju i sami sebe.

Izvori i literatura

- BENJAK, Mirjana, 2001: *Književnost(i) u kontaktu*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- BENJAK, Mirjana, LJUBEŠIĆ, Marko, 2013: *Od Peruška do otvorenog sustava*. Zagreb: Školska knjiga.
- ČEBRON, Neva, 2019: Zrcaljenje raznojezičnosti v večjezičnem okolju: primer raziskave v slovenskem delu Istre. Vesna Požgaj Hadži, Marko Ljubešić, Jerica Zihlerl (ur.): *Ususret dijalogu – zbornik posvećen Mirjani Benjak*. Novigrad-Cittanova: Muzej – Museo Lapidarium, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 90–105.
- LJUBEŠIĆ, Marko, 2009: Hrvatsko-slovenski književni dodiri u gimnazijskoj nastavi. *Riječ* 2. 222–240.
- Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje*, 2017. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/NacionalniKurikulumi//Nacionalni%20kurikulum%20za%20osnovnoškolski%20odgoj%20i%20obrazovanje.pdf> (pristup 1. 5. 2022.)
- PIRŠL, Elvi, BENJAK, Mirjana, DIKOVIĆ, Marina, JELAČA, Matija, MATOŠEVIĆ, Andrea, 2016: *Vodič za interkulturalno učenje*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Statut Istarske županije (pročišćeni tekst). *Službene novine Istarske županije* 30/2018 (31. 12. 2018.). https://www.istra-istria.hr/media/filer_public/f8/be/f8be9355-30b6-47e1-be4f-dbe9c3fa7b22/190308_statut_procisceno.pdf (pristup 10. 5. 2022.)